

Эт уонна эт бородуукталарын туттарыы
туһунан сүрүн БАЛАҤЫАНҤА

Бу сага баталынша тый хааһынстыбатыгар сыйһалыах өгөһөр таһаараччыларга барыларгаҕар туһаныллар. Сүөһүнү тыһыннах ыйааһынан уонна этинэн контракт-дуогабар быһылытан туттарыахха сөп. Контракт-дуогабар сөн-сөнөт түбэлтэҕэ икки өрүт сөннөһүүтүнэн тохтоһуллар. Туттарааччы ханна туттарара бэйэтин үтүө көгүлэ.

Сүөһүнү туттарымы гра-
фика туттарааччыга 15
хонук нининэ биллэри-
лэхтээх. Оскуотун гра-
фик уларытар, хааба-
намар буолуодына, бу ин-
ки хонук нининэ тутта-
рааччылыын сөҕүһүлү-
нэтинэ эрэ көһөрүллүөх-
тээх. Графика ыйылды-
батах эбэтэр аһара тут-
тарыллар сүөһүнү эт-түт
комбината хаарчахха ту-
руутун уунан эрэ хааччы-
лар. Эт аһылыгын тутта-
ралчыны бэйэтэ быһаарар.
Туттарыллар сүөһү вете-
ринарий көргүнү бар
быт буолуохтаах уонна
онуоха ветсправка ха-
йаан да ирдэллэлэр. Наа-
да буолар түбэлтэтинэр
эбэн ветлаборатория экс-
пертизата эбэтэр түмү-
тэтинэ оҕоһулуон эмнэ-
сөл.

Уулах сүөхүттэн, уопсай ийааһынньиттан, 10 бырыһыан сийдиа оҕоһулар. Дүүдөх, кирдээх, тыһааһахтым туттарылар сүөхүттэн 1 бырыһыан (уопсай ийааһынньиттан) нөүрүтэлиин сөн. Сүөхү тас норуң, тириитэ ыраас буоларын инниттэн кэмтитэн-кэмгэр көрүлүөхтөөх, ыраастаһалдьахтаах.

Этиэнэ туттарыыга, тыһааннах ыһааһынныгар таһаарыыга туттуллар коэффициенттэр манньыктар:

— мянх, пьрой, смл-
та, таба этин 1 катего-
риллаазаар — 1,8; инкис
категорилаазаар — 1,9;
крэтин этин 1 категори-
ллаазаар — 2, инкис кате-
горилаазаар — 2,1; куу-
русса, чоппуусса, күс
этин 1 категорилаазаар
— 1,24; хааска — 1,26; си-
бишнээ этигэр II, IV, V
категорилаахтарыгар —
1,55, үгүс категорилаа-
заар — 1,35.

Толонор сыаната тыһын.
паах (переводтаммыт)
мѣааһыһынн. Сүөһү ти-
рингитин, тобегун, туһадын.
инин туттааччы дуосабар-
даах сыананан атыыла-
һар. Бааларга этүүт ком-
бинатын бухгалтерията
тыһынпаах мѣааһыһыгар

таһаарарга (переводтуу-
ра) ханник да эбин хар-
чыны ирдэбэт. Ол икин
коэффициенттар намыһа-
тар. Бытырылыгы мон-
куору таһаарбыт түбэлтэ-
лар комбинаһи ортуттан
таһаарыллыа суохтаах-
тар. Быһылгы дыһылга
туттарааччы этиа эт-үүт
комбинатыһтан уонна рай-
иотребсоюзтан ураты
этин тэриһтэлэргэ атыл-
лымыра уонна ону тэнгэ
хаһааһыстыба обществни
туһанара, рынокка бы-
һаччы таһаарара уолсай
сыллаабы буһуаннарытар
вахсыллыбат иткэһиз ма-
ниаха ханник да эбин то-
леубур оһоһуллубат.

Бу үеде атиллибиттери
учуоттаан, туттарааччы
күһүнүгү өлөрүүгө этинэ.
Эбэтэр тыннарха ыйааһы-
нынан туттарынан байытэ
быһаарар. Урунку курдун
үөһэттэн булгуччу ман-
нык туттарыан дини
ыйааһы-көрдүн, ирдэбил
суох буолар. Ошон бу тус
бэйэ хаһаайыстыбаннай
дыалата, Маныха эр-
дэттэн толкуйдаан дини
хаһаайыһын сыһанна-
һаахха, быһаарыахха,

Кристэл буолбатах, онго-
рон таһаарааччы ылар
сыаната, билигин тэҥнэ-
билгэ, адыс намыһах.
Онон дааны туттааччы

туттарааччы бэйэ-бэйэһэ бэттэспакка, хардарыта итгэллээхтэн Үлэиндлэрэ сөн итэ. Килтэйдии бэйэ эрэ иһин көрүө сатааһын тохтуохтаах. Би ордук эт-үүт номбинатын коллективтар сыһыаннаах. Хаһа да конкуренция баһаһыыр оруоллаан иһэр. Эһиһиги дымлга туттарааччы аһаана лаппа айһыан сөн. Ити билитиги бээр баһаһыаннаа көмөмөт түбэлтэттигэр. Туттарыллыбыт эт уонна үүт төлөбүрө сыл аһарын быһа куууттаран иллэрэ да мизэстэе үгүс уустуктары үскэтэрин уһунуохха баара. Үүт, эт аһыла, иллалар сыанатын, көрүүлэр дотациятын үрдэтэр туһуан көпсөтти. Правительство таһымыгар аһыла турар. Ол быһаарыллыһытын бу күнүмүргэ кэтэһэбит. Элбөх сыранан, үгүс ороскуотуна оһоһулар тыа хаһаайстыһаннай бороһууһу дьон, нэһилэһиһэ оһуолулар үрдүк хааһыстыбаһаһыткы тһэр. дилиттигэр бары кыһаһыһыт.

Р. СОФРОНОВА,
оройуоннаабы загот-
нистерини Начальнига.

Ким көмөбө наадыйар?

Өрүс уйгурдаары оройуоннар хөдүналарыгар нэдээни таһаарбыт аһынны утары «Агрохимсервис» киһи этэрэстэрэ оройуоннар байэлэрин биригээдэлэрэ охсуһууну ыһталлар.

Мэнэ-Хангалас оройу-
нугар аэрозольный уста-
новка тууроруллубт ликт
«Урал» автомашина
«Агрохимсервис» дьон
Владимир Князев, Влади-
мир Янин үлэчиллэр.
Кинилэр «Тонусу» агро-
фирма, «Мэнэ»: «Быра-
ма» коллективный пред-
приятитель хөдүүлэрин
ыстардылар.

Уус-Алдан оройуонугар
аэрозольнай установка-
ларга үс «Урал» автома-
шина барыдыбыт. Олор-
го Виктор Калачков, Ва-

сигиб Дороееа, Влад-
еир Тегерин үлэкиллэр.
Кинилэр «Найахы», «Дү-
сүн», «Өнөр», «Вэди»,
«Чаран», «Лорой», «Му-
ру», «Курбунах» коллек-
тивнай хаһаайыстыбалар
хoduбаларын ыстардылар.

—Влиятелн тургузган Мэго-Хандалас хавааийы-
тыбаларыгар 5 тыһ. гек-
тар, Уус-Алданга 14
тыһ. гектар хөдүһада
«Метасфос» препарат ыс-
тарыллына, — диил өттө
СИА корреспондентын
ытта дэпсэтиригэр «Аг-
рохимсервис» кини ди-
ректор Николай Андре-
сов. —Үлө салгыы бера-
турар. Ити оройуоннарга
бииги туһаанаарынан 10
уонна 16 тыһ. гектар си-
ри амтныктаахпыт.

СОРОХ ОХСОР, СОРОХ КЭТЭНЭР

Сунтаар. Оройуон со-
рох предпринятиеларын хо-
дуһаларыгар хотуур ха-
был-үйө тыһаһабытта
ыраатта. Оттон Сизьбада
Сэбиэт, олохтоох хаһаа-
лыстыбыа салайааччылара
оттуон баарлаахтарга хан-
на сири бигэрэллэрин ту-
һунан мөмкүһэ сатыы
сымдһаллар. Ыссы ый ана-
раа өртүгөр народный
депутаттар оройуонна-
ды Сэбиэттарын сессията
хаһааһыстыбалар сирдэ-
рин хос регистраци-
лыырга, ордер сири олох-
тоох дыһаһалтаарга биз-

рээрэ уураах тагаарбыта.
Од тусла идик.
Онон үгүс олохтоо
дөн кэтэх сүеүдүрүгүр
оттуулларыгар сирэ суох
хаалбыттар. Оттон олох-
тоох хааайыстыбаа ходу-
наларыттан ити хааайыс-
тыбаа улааннир эрэ дьон.
Игэ бэриллиһэ. Салыаһына
дьаһалтата ордор сирэ ха-
аайыстыбаа сыһыана
суох дьоннорго' биллгин
күлүн тунгата сатааһына,
ката, айдааны тарта.
Онуоха оройуон дьаһалта-
та эрдэттэн орооспотого
хомолтолоох.

Рабочайдары бэлэмнийлээр

Нерюнгри, Мангаады
профтехучилище үрдүн
кылаастаах 270 рабочайы
бэлэмнээн таһаарда.
Олортон 190 киһинэхэ дип-
лом, 80 киһинэхэ аттестат
туттарылыына. Рабочай
квалификациятын интер-
түбүлүн «кыһыл» дипло-
му үс оҕо ылла. Кинилэр-
тэн үгүстэрэ училищета
үөрэнэллэрингэр 2-3 идэни
таһааран баһылаатылар.

Сорохтор чох разрейыгар, куорат предпритиеларыгар үлэлээн эрэллэрин үр. дүһүн, ннм эрэ үлэтэ суох хаалар кутталлаах. Онон училище дьаһалтата, үн- харчы суоһунан, быйыл атын оройуоннартан ма- на кэлээччилэри үөрэххэ ылымны аспаастары са- нааллаах.

CHA.

Сир реформата мытыл-
ларынан, урунку сабы-
лыстар улаханның кы-
раатылар, Дьон сарга си-
ри дууһанан улаастан,
кыахтаах өртө нүрүөлэ-
нн-хаһааданан, онуоха
эбиг хаһаайыстыбалар эл-
бэх сымлаах от ыһыһлаах
сирдэрин, ходуһаларын
көгүтүннэн, мөччирэигнөр
укугулара буолбатах.

Сайылыктарга: «Онноор ынах уулуур уута суох буолла». — диир кэпсиктэр. Кырдык, сүс сүһүттэргэ иһэр ууларын уу таһар автомашынаааччылар буолла. Бу аныгы үгүс сайылыктар биһир бастааны уочараттаах маһалдалары. Аны курааннар балаһалара тохтуох быһымыта бидлибэт. Байыни кылаар эр дьон оттообонко сайылыктарга бүһүэттэр. Ыраадынан-чугаһынан турар-турбат көһөк оттуур маһалдалаах. Дьэ, онон сайылыктарга оһо, дьахтар эрэ үлэтир. Ханна да сырыт — хартыһына биһирдя.

игн. Сүрүн сүөсүһүттэр
уонпускаларын ылан, оҕо-
лор солбуйаллар.

Хахааймыннааһын структура уларыһан, бытарыһыы баһыйар. Онон сайылыктары «бэһэн-бэһэ сайааймыннаа» дэһэнэн куоһурданан, өгөһөр киһи, салаатта да адырымнаата. Тэрэһин күннээһи үлэтэ наныһ дьобуус коллективтарга бэйэлэригэр моой-арҕас сүктэриллэр буолла. Сорох-сорохторугар най баран бөлөм тизлэн аламалтыбыс конбикоры астаммат-тумаламмат, үрдэриллэбэт, хөрчөһөйдүү салатылыһаһына баһыйба. Үүт-сүөгэй ылыһаар фермаларын инки ардыларыгар куоталаһыы заттын сүтөн ээр. Ол диян, онноовор фермалар күннээһи мыр үүттэрэ түмүллүбэт, хоһуллубат. Ону сырсар, быгээһиһи зоотехниктар уурайдылар, сорохторо уопһуекалара, Соһотох биригээһиһи хас буолуой? Үүтүгүннээх ыйдарга

САЙЫЛЫ

куүнээдги тэрээһинг маһынага охсор уонна ол биллэр дараны. Сыллаады үүт маһынын графикар баччаларга киириллэр, итэҕэһи-ээһи бу кэмгэ аахсыллар буолара, Сыллаады ыам 75 бырыһыанын мөччирөөт ыйдара биэрэллэрэ, сыал-сорук онук турара. Ыйыһи хааны улахан. Сыл сабаланыадыттан хааны арда улам атааһа. Бу кэмгэ хаһааныстыбалар го-сударстводо үүнэһэстэрэ 1409 тоннаа тинида, аастыт сыл бу кэмнээдигэстөр 404 тоннаа адыһах туттарылыына. Мөччирөөт хаалбыт ыйдарыгар тоһо-хача үүт туттарылларыгар адыһан, суоттанан көрүү баара биллибит, бэйэ-бэйлээн-графикар оҥоһуулар да буолларына, ол оройуон урдунан түмүллүбэт. «Та-

рэн — өлгөм үүн
ИКТАРГА —
баарыстыбалартан бигрэмэ зоотехник даанайы бигрээрэ, иинилэртөн сорохторо уолуускада барытадаатылар. Бааһынайдар дэнэччилэр букатын тууга да биглэрбэттэр. Балар оройуонига элбэстилэр, табаарыстыбалары бааһынах буоллулар. Очотугар даанайдары хомуйугу да кыаллыа суох» — диир тыа хаһаайыстыбатын управлениетын диспетчерэ. «Үүккэ государственны ытта контрактация дуобига туюлбат турунтаах. Бааһынына оннун», — бидиммита бу соторутаагыта оройуонига буолбут сүбө муһуахха информация оройбут управление кылаабынай зоотехникта М. Н. Кириллина.

Оройуон туттарар сыллаагы үүтүгэр нэһилиэнини ордонулар үүтүн хомуйуу иһини тууар. Бу

хайдаггүй? Сын сарала-
наагдтан наймдүгээр
тэр 130-ча тонна үүт тут-
тарыгынгаа Маны үлэ
барьтсанаа зардалар, Хо-
лобур, дюдус наймдүгээр
нальлах Хадаартан М. М.
Мартынов алсан 40-ча
тонна үүт хомудлуубут.
Чымсараада ити 22, Ха-
лахсына 14 тоннада
нийлбэт. Мымдараагынгаа
6,8 тонна, Мугудайгаа
8 уонна Мырылаада бипр
итичча тонна үүт тутта-
рыллыбыт. Ити бэлэл эмэ
үлэлзэбэт ырга, Оттон
Хатылыгаа, Чууралчы сө-
лөнөнбэтгээр чааһынай-
дар үүтү туттарылалара
бууланга алдах.

Үүт отымданылар сыа-
ната иһин да интэрмис-
тэбэт буолла. дотация
эмэа онуук улаханньык
обмелибэтэ. Билигин ки-
лэ үүт сыагата бипр дин-
тээ бенин сыагатылаа

БАХТАР

бар намынгах. Ссуданы
бизэри уустугурбутуван,
бырһылана үрдүгүнэн эг-
үүт комбината хаһаайс-
тыбадаларга бизэрэр нэһэ
60-ча мөлүйүүнүз тиһи-
лэ. Итинтэн бу кэлэн 20-
ча мөлүйүүнүн төлөстө.
Хаалбытын бу ааспыт пэ-
риалада ситарихтаах.
Сыл бүтөһүн кварталыгар
үрү сүүрүмүнэн эт кинта-
циятынан аахсар төрүлтэ,
мырдыла, ссудата суох
төлөбөр ыһаалтан тахсан
эллөрөр. Билгини да баар
эти эргиттэһинэ аахсар
балаһыаннааах.

Кестөрүн курдуу, куөх
быяантан сомсуохтаах са
ндыастарбыт дыккалары
итинник. Кинилэргэ бу-
гунну олох уустунтара,
ыарахаттара эмэ ыар-
дык табыннылар. Балары
эмэ өгөһүөххэ көмөлө-
һүүххэ.

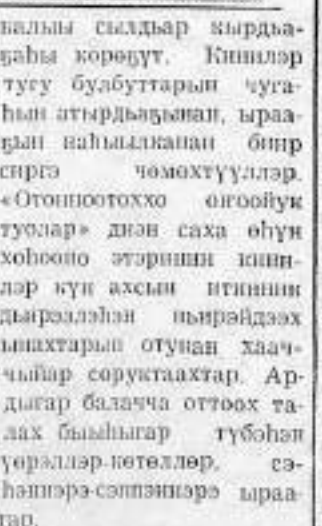
С. СМЕРНИКОВА.

Сәбиәттәр түбүктөрө
А ДЫАНАЛЛАР

ли нуутарэ суох. Аны 200-төн тахса тоннаһы оттуур Хадааны урахшһин Амаа оройуона. Правительствот уураарын көтүртэрэн турар, бэйэтигэр ылла. Нуотара учаастагар оттуур сирбитин Мугудайга баар тутуу добуэ предприятиега аанаттарда, оһон оттуур-бутугар эһин уустунтар бааллара дыһыкка буолла. Бу күнүэргэ Нам оройуонун кытта оттуур сир булуунууга кэлсэтин барар. Бааһынай хаһаайыстыбаларытын төһө быһыс-хайаас баарынан оттуур сирдэ көрдөһүн, ыраак-чугас аймахтаргытыгар сыстан оттоон диибит. Билигин кылаабынайа төһө сир-уот көстөрүнэн оттуур эр сорук турар, кэлин ким ханна оттообутун миэстэбэ тиэйэн аҕалыы тусла боппурус. Бу күнүэргэ бааһынай хаһаайыстыбаларыттан эһенэ тэриллэн Нуотараба оттуу табыста. Оттон миэстэбэ ханнык эмэтик үүһүмүт ходоһаларын айыһаттан куоттаран оттуу сымдааллар.

П. СЫРОВАТСКАЯ.

Гаврил ЕФИМОВ,
сэрин, үлэ ветерана,
Саха Республикатын
культуратын
үтөөлээх үлэһитэ.

Курман дьыллар танна.

АБЫГАНЫ АБЫММЫТ КУРДУК

Кураан дыйларга төрөдүйн үөскүүр абыга сүөһү ниттинер саха киһиэр төһөлөөх хоромнууу онорорун онук-маннык холобура, тэҥнэ билэ да суох өйдүүххэ сөп. Абыга кубарыччы сизбит сирин дэлэбэ даҕаны «уот курдук дьуку салаабыт, кара бурууан кордөрбүт» диэхтэрэ дуо?!

Быйыл абыга дэлэһин, алаастарбыт мэдэйдилэр, сорох-сорохтор үүнүүттэн көрө мэллйдилэр. Бэл бөһүлөктөрбүт истэригэр, оройуонмут киһи-гэр иһинлэр бөйүлээхтэр тыастара сип-сырылас, Урут абыга алаастар отторун сип сатаан баран кара тыада кытта тахсара дин кэлсинилэр. Өбү-гэлэрбит эрбидэхтэр бу алдытылыах «аары-йаттан» быһынаары, абыганы куудуан хому-йа-хомула ыргаллар, дирин ханааба ниннэр хабан өлөө хайан оло-рөллөрө үһү. Оттуур-мас-

тыыр кыһалга туохха тү-бөһүннэрбэтэ баарай? Оттон билгити араас уо-ну-көйүүрү өлөрөр дьаат, техника бөбө дэлэбигин, үөрэх бөбө сайдыбытын иһин абыганы суох ты-ныга оройуонга туох үлэ ытылыһа?

Илэрээ күн тыа ха-һаайыстыбатын оройуон-наабы управлениетыгар кинирон үс специалиһы көрсөн бу үлэ туһунан мыйдалаһан көрдүн да иһин оройуонунан үлэ-лир ханнак эрэ «Сэргэ» табаарыстыбага сиргэннэ кэбистилэр. Ол Таатта-нан, Чурапчынан сылдьан абыганы тумнарыахтаах дьон билгити ханна баал-ларын иһи да билбэт, мии да кыһан булан көрсүбөтүм. Сурах хоту иһинтэххэ, Чыаптараа биир хаһаайыстыба абы-ганы эмтиир адохминка-ты булбут, бахсылар ха-һааһы эрэ эргэ өмү бу-даныар талаарынан ыһан эмтени сатаабыттар. Ха-һааһа тахсыбыт биллэ-

ринтэн көрдөххө, Мугу-Дайдаагы сыгы завода ханнак эрэ үлэни ыһтар курдук. Дьэ, уонна хомо-һуох иһин, абыганы абыммыт курдук, биир да хаһаайыстыба, табаарыс-тыба бу үлэбэ ыһыла-тахтар курдук—управле-ниевэ үлэ араас көрү-нүртүгэр сводка сип хо-муллар эбит да, бу үлэ туругун билэргэ манна кыһамматтаһар, биир сыллараны төһө аһыан суруйбатаһар.

Сотурутаагыта буолан ааспыт райсовет учарата суох сессиятыгар управ-ление начальнига В. П. Чичигинаров мыйтыгы эппиэтиниртэр бу үлэбэ болдомто сааскыттан уу-руллубутун, үл, техника булалубутун курдук эппи-тэ, ол эрээри сорох өр-тө чопчу бу үлэни дьа-рыктаныахтаах А. С. Ма-наров буруйунан ыһалы-батаһан быһаарыта.

Билгити кэлэн айда-радыт дин, баар, сөбү-лүөххүт суоҕа. Кырдык,

абыганы утары өхсүү-букатын эрдэ, үөскэбэ сиргэ түһэрин кытта ы-тылыһахтааҕа. Билгити хаалбыт сирдэри өрүс-һэн оттуу өхсүүххэ, онно эмнэ сырабыт быта-рыах курдук; кэбистик-лээх оту чомчопуттар от ыһын өртөтө аһыар дьэри тарбахха баттанар аһыахтар. Эһилгити быйыл санаахха, абыга төрөдүйн үөскэбит сир-дэрин, саатар, эмтэргэ болдомтону ууруохха. Эбэтэр эһин эмнэ абы-ганы аһыан күөхүтүн көрбүтүнэ билдэбэт дуу?

«Сэргэ» табаарыстыба-тан Алексей Семенович Макаров абыганы эмтир-гэ сайаана ыһалларын ту-һунан биллэрини хаһа-йыһан биэрбитэ. Ол тыһан баран көдүүһэ көстүбэтэ, ханна гинибиттэрэ да, ту-гууан дьарыктаналара да биллбэт. Баар, хаһа-йыстыбалар сайаана ту-һэртэхтэрэ дуу!

П. СЫРОВАТСКАЯ.

Новгород уобалаһын батын бородуукталарын «Салинны» фермердэр ассоциациялара Бүтүн Шведтөөҕи фермердэр ас-социацияларын представи-теллэрин кэлэн ыһалды-тылыларга, үлэлэрин опытын атаһаһалларга ыһ-гырыбыта. Ити семинарга Россия 50 фермердэра уон-на оройуоннаагы ассоциа-циялар үлэһиттэрэ кы-тыһыны ыһыллар. Сканди-навия дойдуттан кэлбит ыһалдыттар сүөһү нитти-тин хаһаайыстыбатын са-лайыһа, үлэни хайдах тө-рийэргэ, тыа хаһаайыс-ты-батын бородуукталарын переработкалаһыһа ба-йаларын опыттарын кэп-сэттилар. Мэлдьиттар Л. Смирнова фермерскэй ха-һаайыстыбатыгар сылдьан үлэни-хаһааһы сипһэни биллестилэр уонна киһи профессиональнай таһы-мын үрдүктүн сыһаалаа-тылар, киһи туһанара үгү-лүн баһыттылар. Снимокка: Л. Смирнова хаһаайыстыбатыгар 13 ыһахтаах. Онтуналара бириднэлэрэ сылга 5-тии тыһ. кг үүтү биэрэллэр. (РИТА—ССТА).

БУХГАЛТЕРИЯ АЗБУКАТА

Эһиэхэ, фермердэргэ

Бүтүн бааһынай хаһаайыстыбатын учуоту-гар аналлаах «Бухгалтерия азбука» дини бэриллэр кылгас билсигиннэрин бастагы ба-лаһата түмүктөнөр. Иһин «СО» хаһаат бу дьыл 39, 46, 52, 53, 55, 56, 59, 65 №№-гэр нөр.

Бааһынай хаһаайыстыба ивартал, сыл түмүктэри-нэн дохуотун уонна орос-куотун ааһыан финансо-вай түмүк таһаарынар (финансовый результат), ол эбэтэр сүрүн үлэттэн сипһэстээх дохуотун уонна ороскуотун 5 КФХ киһи-гэтигэр үлэлэтэр. Бу эти-либит юнигтэе киһини-гэр, иһинки таһаарыллы-быт ыстатыһаларга сурул-лубутун курдук, 1, 2, 3, 4 КФХ киһигэлэртэн тү-мүктэрэ суруллан иһэр. Дохуот киһигити табы-гастаах буоллун дини, кө-рүнтүрүнэн арааран су-руйар ордук. Холобура, тыа хаһаайыстыбатын эт-үүт атыһыттан, туора нэһиликтэргэ өгө оно-руутуттан, мал-сал арен-датыттан, сүрүн туттар тэ-рил атыһыттан, онтон уратылар (дивиден, анцил, най, баннартан харчы ууруллубутуттан киһэр бырыһыан).

Онтон таһаарыллыбыт ороскуоттар хаһысхалары-нан группаларга араарыл-лара учуоту чуолнай оно-рор. Холобура манник: мал-сал атыһылаһы, хам-наса төлөбүр, амортиза-ция аарыллыһа, туора тэриһтэлэр өгөлөрүн туһа-ны, аренда төлөбүр, государственная, социаль-най төлөбүр (отчисление), мал-сал эбэһэстэллэй страхованиегар төлөбүр, кылгас кэмнээх ссуда бы-рыһыана, сүрүн туттар тэ-рил өрөмүөнүгэр таһа-арыллыбыт ороскуот уо. д. а. Онтон бааһынай хаһа-йыстыба ороскуотугар тус-таах дьэ-кэргэн ороскуо-

та киһибэт (аһылыкка, дьэ тэриһи, таһнар та-гас атыһа, олоһор дьэ уонна да атын сүрүн үлэ-бэ сыһыана суох тутуу ороскуота).

Дьэ, ити курдук 5 КФХ киһигтэ уонна ороскуот-сыл саҕаланнаһыттан ивартал бүтүүтүгэр түмүк от-чуот таһар. Бу отчуот туһаанаах контуруоллуур органиарга түһөр. Онтон сыл түмүгүнэн итинник отчуотка эһин форма-2 туолар, ол эбэтэр финансовый түмүк таһа-арыта. Бу отчуоту онорор-го хаһаайыстыбага таһа-арыллар ороскуот барыта сүрүн үлэ ороскуотугар аһыһыллыбыт. Сорох орос-куот сүрүн үлэ ороскуо-тугар (затраты), сорох бы-ла барыһа уонна нөһсө-но аһыһыллар, онтон со-рох ороскуот барыһаах эрэ буоллаххына таһа-арыллар, ол эбэтэр эппи-эттир үп баар түгөни-гэр. Бу араарыллыһалары билэ сатыыр олус суолта-лаах. Өскөтүн сыһаа-хал-ты учуотка аһыһыллы-баар буоллаһына бэрэ-биэркэ органиарынан ула-хан суумалаах санциялар туттуллаллар.

Бородууксуя себестон-моһтар киһэр ороскуот састааба (2 форма, 040 стр. 4 графа).

—сүрүн үлэ бородуук-суятын оноруу, атын ороскуота, ол эбэтэр сы-рые, оттун, өгөлөр төлө-бүрдэра, матырыһаал, мал-сал, уот, үлэһит иһин тө-лөбүрэ...

—сирн өгөрүүтэ, ыраас-таһыһыта таһаарыллар

ороскуот, саҕа эһин бо-родууксуя көрүгүн оно-рууттан эһин таһаарыллар ороскуот (серийный, олох саҕа отрасль тутуута киһи-бэт, аналлаах үп суотут-тан ыһыллар);

—үлэ хаһыстыбатын, технологиатын, тэрээһи-нин тупсарарга таһаарыл-лар ороскуот;

—санганы арыһы уон-на киллэрингэ өмүт оно-руутугар көрсүлэр нө-чоот (улаһана суох);

—сөптөөх үлэ усулуо-буятын тэрээһин, техни-каттан сэрэхтээх буолуу (техника туруорулар аналлаах мнэстэ, сигнали-зация, дезинфекция, суу-нар сир, душ, бааннак, өскөтүн коллективнай дуо-габарынан сөбүлэһилибит буоллаһына таһаарыллар ороскуот ыһыһыллар, эһин спец-танас, итин аһылык, сыһыһаһан хос...

Онтон быһа сүрүн үлэни кытта сипһэһэ суох ыһыллар сыһыһанар, доруобуһаны чэбдигирдэр ороскуоттар олох-дьаһах наадатыгар көрүлүбүт үптэн таһа-арыллаллар (фонда на социальные нужды). Бы-һа себестонноска барбат;

—үлэһит иһин булууту-гар, орто, үрдүн үөрөх заведениеһарын бүтэри-т олоһорго сокуонуна төлө-бүрдэр;

—аһылга харыстаһы-гар, а. а. аһылдаа буор-тулаах бөбү көмөргө, суох онорууга, ууну ыһаһы-дыһа уо. д. а.;

—салаяар аппарат орос-куота;

—үлэһиттэри таһарга сыһаарыллыбыт транспорт

ороскуота;

—нахтовай мнэстэһин ыһыллар үлэлэр орос-куоттара;

—сокуонуна көрүлү-бүт үлэһимнээх кэм тө-лөбүрэ (уопуска, компен-сация, оғолоох иһэлэргэ ...);

—социальной харалтаа-хамнастан аарыллыбыт таһаарыллар нөһөрүүтэ;

—эпп страхованиятыгар нөһөрүүтэ;

—мал-сал эбэһэстэллэй страхованиятыгар;

—кылгас бөддөхтөөн банкы бырыһыанын төлөбү-рэ (онтон просрочка, уһа-тыллыбыт банк осудатын бырыһыана иһирбэт).

Сорох таһаарыллыбыт ороскуоттар себестонноска аһыһыллыбыттар, быһа ха-һаайыстыба нөһөрүүтүгар аһыһыллар, ол ороскуотта-рынан буолаллар (2 фор-ма, 070 строка, 04 графа);

—сүрүн үлэбэ сыһыана суох ороскуоттар, холобу-ра, куорат, дэрэһинэ туп-сарыллан онбуллуутугар (благоустройство), араас тэриһтэлэргэ нөмө;

—сүрүн үлэбэ сыһыана суох араас тутуулар ба-рыһылаа;

—үлэ ыһыллан баран, туох эрэ биригүннэһэн бо-родууксуя сатаан ыһыл-лыбатах буоллаһына, ол ороскуота;

—нуорманы таһынан онбуллубут матырыһаал, сырые, үп сүтүгэ эбэтэр итабэһэ буруйдаах дьон-норо бууруллубатах буол-лаһына;

—буруйдаахтарынан те-лөһмөтөх ороскуоттар;

—бөлөм бородууксуя, мал-сал, салһаас чаас сы-һана тутууттар таһа-арыллыбыт нөһөрүүтэ;

—араас таараларга (та-ра) онбуллубут операция-лар ороскуоттара;

—суут, арбитраж орос-куоттара;

—хаһаайыстыба иһи аһы

дуотабар нэһиликтиттэр таһаарыллыбыт ыстараап-тар, пеналар, неустойка-лар уо. д. а. санция нө-руһинэра;

—төлөнүлүбэт буолбут тэриһтэ нөһөрүүтэ;

—ааспыт сылга таһа-арыллыбыт нөһөрүүтэ;

—надэһитэн, быһыһаһан сипһэстээх ороскуоттар;

—уорууттан таһаарыл-лыбыт нөһөрүүтэ, өскө буруй-даах сирэй нөһөрүүтэ буоллаһына.

Онтон себестонноһы таһаарыллыбыт быһа хаһаайыс-тыба барыһын ыһыһаллар ороскуоттар (2 форма, 070 строка);

—Саҕа технологиһы олоххо киллэрингэ уонна саҕа бородууксуяны оно-руу ороскуоттарыгар ыһ-тыллар үбүлээһин (манна эрдэ киһибит а. а. ман-найгы сыһытар серийный, маассабай үлэбэ бөлөһи-һин уонна баһылаһын тү-мүгэр үрдэтиһилибит орос-куот);

—бородууксуя хааһыс-тыбатын, технологиһын тупсарыһа уонна тэрээ-һинигэр наукай-чинчийэр конструкторскэй үлэбэ таһаарыллыбыт ороскуот;

—араас сыһаалаах ну-мааһылары, аһыһалары, об-лигациялары таһаарарга уонна тарҕатарга онбул-лубут ороскуот;

—олохтоох сир ис суо-лун онорууга, өрөмүөнүгэр кыттан таһаарыллыбыт ороскуот;

—хаһаайыстыба бары-һыттан төлөнөр нөһөрү ба-ры көрүгэ;

—араас акционернай уо. д. а. ассоциациялары тэриһингэ таһаарыллыбыт нөһөрүүтэ;

—ыстарааптар, нөһөрү төлөбүр манник ураты түгэһнэргэ таһыһаһына;

1. Аһыһыны, тулаһы аһыһы киһитини, аһыһа баһыһан нуорматыттан аһа-ры туттуу түмүгүттэн тах-

сыбыт нөһөрүүтэ, ыраас буо-луу нуормаларын кэһин;

2. Сыһаны үрдэтэн ыһыллыбыт барыһы.

3. Баар барыһы нистө-һин, эбэтэр атын нөһөрүк төлөбүрүттэн куотуу иһин уо. д. а. (бюдженка нөһө-рүллүөхтөөх) ыстарааптаа-һын санциялара.

Мантан аллара этиллэр ороскуоттары хаһаайыс-тыба аһал фондаларынан барыһын ыһыһаллар (2 форма, 070 строка);

—эдр специалисттары бөлөһиниргэ онбуллубут сорох ороскуоттары (үөһэ этиһилибиттэн ураты);

—мал-сал эбэһэстэллэй страхованиятыттан ураты бада өртүнөн страхонка;

—сыһыһаһан, доруобу-һаны чэбдигирдэр дьаһал ороскуоттара;

—дьаһыһа, детсад, ос-куота, өбөлөр сыһыһанар, улаһиһэр лааһырдарын ороскуоттара;

—сүрүн үлэбэ сыһыана суох тутуу ороскуоттара;

—үлэһиттэргэ атыһыһа-һыт бензин, электричест-во үрдэбит ороскуотун араастаһыһа;

—көтөх хаһаайыстыба ороскуота (подсобный);

—сыл түмүгүнэн бэри-либит бириэмнэ, онбубай соруһтары толоруу иһин бириэмнэ, пенсия тах-сарга биир бириэмэлээх нөмө, үлэһиттэргэ бэри-лэр, материальнай нөмө араас көрүгүнэра, дивиден төлөбүр, үлэһиттэргэ оло-рор дьэ төлөбүрэ.

Учуотка саҕа үлэһиһ киһи үөһэ этиһилибит орос-куотка араартаһыһы тоғо-тун өйдөмүөн сөп. Хаһа-йыстыба ороскуотун иһи-тэн «нөһөрүүтэ» дини тоғо туһунан мунһулаа са-тыһыһын. Бу нөһөрүтэр ааһыһыһалара бөһөлөри-тэн уратылаах буолалла-рын иһин.

Бэлэмнээтэ Дария НИКИТИНА.

